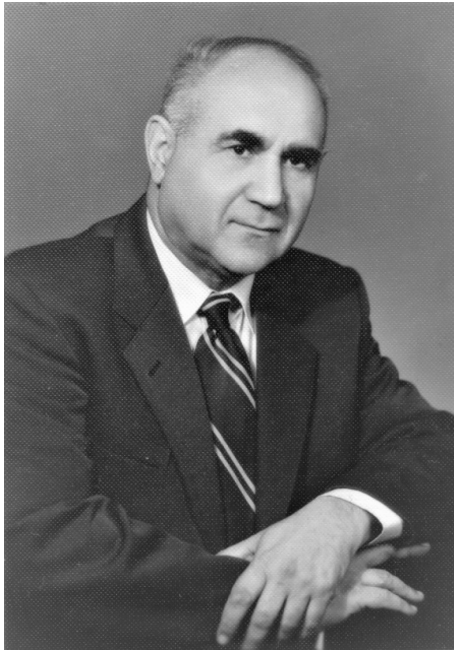

ԱԿԱԴ. ԷՂՎԱՐԴ ՋՐԲԱՇՅԱՆԻ ԾՆՆԴՅԱՆ 100-ԱՄՅԱԿԻՆ
ՆՎԻՐՎԱԾ ՀՈՒՄՈՒՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ

2023 թ. նոյեմբերի 8-10-ը տեղի ունեցավ հորեյանական գիտաժողով՝ նվիրված մեծավաստակ գրականագետ, ակադեմիկոս Էղվարդ Ջրբաշյանի ծննդյան 100-ամյակին:

Եռօրյա գիտաժողովի բացումը նոյեմբերի 8-ին էր՝ ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի նիստերի դահլիճում. այն նախագահում էր հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար, ակադեմիկոս Յուրի Սուվարյանը: Նա ներկայացրեց Էղվարդ Ջրբաշյանի անցած գիտական ուղին, նրա մեծագույն վաստակը XX դարի երկրորդ կեսի խորհրդահայ գրականագիտության կայացման և

զարգացման գործում, շուրջ կեսդարյա ներդրումը, որ նա ունի ԳԱԱ գրականության ինստիտուտի պատմության մեջ:

Ողջույնի խոսքով հանդես եկան ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտի տնօրեն, պրոֆեսոր Աննա Ասատրյանը, բանասիրական գիտությունների դոկտորներ Դավիթ Գասպարյանը, Սուրեն Աբրահամյանը, գիտնականի դուստրը՝ Աշխեն Ջրբաշյանը:

Ակադեմիայի նախագահության նիստերի դահլիճում հնչեցին նաև հետաքրքիր ու արժեքավոր զեկուցումներ՝ նվիրված Էղվարդ Ջրբաշյանի գիտական և գիտակազմակերպչական գործունեությանը: Պրոֆեսոր - Ժենյա Քալանթարյանը խոսեց Ջրբաշյան գիտնականին՝ նրա գրականագիտական հետաքրքրությունների լայն շրջանակի և հիմնական ուղղությունների մասին: Բանասիրական գիտությունների դոկտոր Սուսաննա - Հովհաննիսյանի զեկուցումը վերնագրված էր «Էղվարդ Ջրբաշյանը՝ իբրև հայ գրականագիտության հենասյուն», որտեղ նա ներկայացրեց ակադեմիկոսին իբրև մարդու, գիտնականի և գիտության կազմակերպչի, XX դարավերջի հայ գրականագիտության յուրօրինակ «հենասյան»:

ԳԱԱ թղթակից անդամ Աելիտա Դոլուխանյանը հանգամանալիքնությամբ անդրադարձավ Էդ. Ջրբաշյանի «Վահան Տերյանի տաղա-

չափական համակարգը» մենագրությանը, ցույց տվեց այն նորույթը, որ նա բերեց տերյանագիտություն այդ գրքով, իսկ բանասիրության դոկտոր Պետրոս Դեմիրճյանը քննության ենթարկեց Խաչատուր Աբովյանի գրական-պատմական սխրանքի ջրբաշանական գնահատականը: Նիստի վերջում հանդես եկավ ԳԱԱ հիմնադրող գրադարանի տնօրեն, բ.գ.թ. Մայա Գրիգորյանը, որը ներկայացրեց գրադարանի աշխատակազմի լայնածավալ աշխատանքը բոլոր ակադեմիկոսների և մասնավորապես Էդվարդ Ջրբաշյանի գիտական ժառանգության թվայնացման ուղղությամբ:

Նոյեմբերի 9-ի նիստը տեղի ունեցավ Երևանի պետական համալսարանի հայ բանասիրության ֆակուլտետի մեծ դահլիճում. այն վարում էր ակադ. Հր. Թամրազյանի անվան հայ գրականության պատմության և գրականության տեսության ամբիոնի վարիչ, պրոֆ. Ալբերտ Մակարյանը: Նիստին մասնակցում էին ոչ միայն գիտնականի կրտսեր գործընկերները, աշխատակիցներն ու մտերիմները, այլև բարձր կուրսերի ուսանողներ, մագիստրանտներ և ասպիրանտներ: Ողջույնի խոսքով հանդես եկավ հայ բանասիրության ֆակուլտետի դեկան, բ.գ.թ., դոցենտ Արշալույս Գալստյանը, որն ընդգծեց Էդ. Ջրբաշյանի գիտական ժառանգությունը նորովի արժևորելու կարևորությունը գրականագետների նոր սերնդի դաստիարակության և կրթության գործում: Ալբերտ Մակարյանը կարևորեց այն լայն մտահորիզոնը, որ բնորոշ էր Ջրբաշյանին՝ իբրև գրականագետի, միութենական գիտական լայն հանրության հետ նրա կապերը, որոնք հնարավորություն տվեցին միջազգային մակարդակի բարձրացնելու հայ գրականագիտական միտքը, հարստացնելու այն տեսական և գրական-պատմական նոր մոտեցումներով: Հնչեցին հետաքրքիր և արժեքավոր զեկուցումներ: Պրոֆ. Սամվել Մուրադյանն իր ելույթում ընդգծեց Ջրբաշյանի ավանդը իսահակյանագիտության մեջ և կարևորեց մեծ բանաստեղծին նվիրված նրա գիտական հոդվածների մեծ արժեքը՝ հատկապես կարևորելով «Աբու-Լալա Մահարի» պոեմի քնարական հերոսի մեկնությունը նվիրված աշխատությունը:

Հայ նորագույն գրականության պատմության և գրաքննադատության ամբիոնի վարիչ, բ.գ.թ., դոցենտ Սեյրան Գրիգորյանն իր զեկուցման մեջ («Հատվածի ժանրը Վ. Տերյանի և Ե. Չարենցի պոեզիայում») ներկայացրեց գրական-պատմական ուշագրավ փաստեր. 1918 թ. Ե. Չարենցը տպագրում է «Հատված» վերնագրով մի ստեղծագործություն՝ քաղաքացիություն տալով «հատված» կոչվող բանաստեղծական ժանրին, որը հայ պոեզիա էր ներմուծել Վ. Տերյանը իր «Ոսկի հեքիաթ» շարքի համանուն վերնագրով մի բանաստեղծությամբ: Գրականագետն ընդգծեց, որ բանաստեղծության առեղծվածին և հատկապես նրա ժանրային բնույթին տերյանագիտության մեջ ամենաշատը մոտեցել է ակադ. Էդ. Ջրբաշյանը, որի դրույթներն էլ ընկած են իր զեկուցման հիմքում:

Բ.գ.թ., դոցենտ Վաչագան Ավագյանը անդրադարձավ Սունդուկյանի «Վարինկի վեչեր» պատմվածքին նվիրված Ջրբաշյանի արժեքավոր հոդվածին, դրա տեղը և դերը սունդուկյանագիտության մեջ: Նիստի վերջին հատվածում իրենց զեկուցումներով հանդես եկան երիտասարդ գրականագետներ և ուսանողներ Գոհար Վահանյանը (Ե. Չարենցի տուն-թանգարանի գիտաշխատող), Թովմաս Չարլզ Տողրամաճյանը (ԵՊՀ հայ բանասիրության ֆակուլտետի մագիստրատուրայի ուսանող), Էլեն Գրիգորյանը (հայ բանասիրության ֆակուլտետի 4-րդ - կուրսի ուսանողուհի), որոնց զեկուցումները նույնպես կառուցված էին Ջրբաշյանի գրականագիտական մի շարք դրույթների համատեքստում:

Հատկապես հարուստ և բազմազան էր ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտում կայացած երկու նիստերի օրակարգը: Ելույթ ունեցան ոչ միայն ինստիտուտի գիտաշխատողներ, այլև արտերկրից ժամանած գիտնականներ, եղան նաև Աթենքից և Հռոմից հեռավար միացումներով զեկուցումներ: Ողջույնի խոսքով հանդես եկավ Հայկական հանրագիտարանի գլխավոր խմբագիր Հովհաննես Այվազյանը, որն ընդգծեց ինչպես խորհրդային, այնպես էլ հետխորհրդային տարիներին Ջրբաշյանի ունեցած գիտական և կազմակերպչական մեծ դերը Հայկական հանրագիտարանի ստեղծման գործում: Նա նաև նշեց, որ 2020 թ. տպագրված «Հովհաննես Թումանյան. Հանրագիտարան» հրատարակության մեջ տեսակարար մեծ կշիռ ունեն Էդվարդ Ջրբաշյանի թումանյանագիտական աշխատությունները:

Պրոֆ. Մագդա Ջանփոլադյանը հանգամանալի անդրադարձ կատարեց Ջրբաշյանի՝ Ե. Չարենցի անմահ գործին՝ «Ես իմ անուշ Հայաստանի» բանաստեղծությանը նվիրված աշխատություններին՝ ցույց տալով այն ներդրումը, որ ունի մեծ գիտնականը այդ բանաստեղծության բնագրագիտական աղբյուրների բացահայտման, ճշգրտման և մեկնաբանման գործում: Ուշագրավ էր բանասիրության դոկտոր Մարգարիտա Խաչատրյանի ելույթը, որտեղ նա հատկապես շեշտեց Էդվարդ Ջրբաշյան մարդու, գիտնականի և ուսուցչի լուսավոր կերպարը: Բ.գ.թ., դոց. Վահան Նավասարդյանն իր ելույթում ներկայացրեց այն մեծ ներդրումը, որ ունեցավ Ջրբաշյանը XX դարի երկրորդ կեսի հայ ոտանավորի տեսության զարգացման և տաղագետների նոր սերնդի պատրաստման գործում: 1930-ականներին Մ. Աբեղյանի «Հայոց լեզվի տաղաչափություն. մետրիկա» աշխատության երևան գալուց հետո տաղագիտությունը մեզանում կարծես մտել էր փակուղի, և միայն 1960-70-ական թթ. Ջրբաշյանը հիմնավորեց հայկական ոտանավորի վանկական բնույթի մասին տեսությունը՝ զարկ տալով տաղագիտական նոր ուսումնասիրությունների և մեկնությունների: Բանասիրության դոկտոր Եվա Մնացականյանի զեկուցման հիմքում ընկած էր Հովհ. Թումանյանի «Դեպի Անհունը» պոեմի ջրբաշյանական մեկնության քննությունը, իսկ Բ.գ.թ. դոցենտ Սիրանուշ Մարգարյանն անդրադարձ կա-

տարեց Ջրբաշյանի տեսական մի հոդվածի, որը նա կարդացել էր 1979 թ. Ավստրիայի Բնաբույս քաղաքում՝ Համեմատական գրականագիտության միջազգային կազմակերպության 9-րդ համաժողովում: Մարգարյանը ցույց տվեց, թե ինչպես է Ջրբաշյանը կարողացել կապել հայ գրականության մեջ նկատվող երևույթները և ուղղությունները համաշխարհային գրական գործընթացների հետ:

Հետաքրքիր զեկուցումներով հանդես եկան Ռուսաստանի Դաշնությունից հատուկ գիտաժողովին մասնակցելու համար ժամանած հյուրերը՝ Դոնարա Մկրտչյանը (Մանկո Պետերբուրգի պետական համալսարանի դասախոս) և Աիդա Մարջանյանը (Մոսկվայում ՀՀ դեսպանատան մշակույթի կենտրոնում գործող հայագիտական ամբիոն): Մկրտչյանը անդրադարձ կատարեց հայ պոեզիայի չորս նշանավոր դեմքերի՝ Թումանյանի, Իսահակյանի, Տերյանի, Չարենցի՝ ջրբաշյանական բնութագրմամբ՝ «չորս գագաթների» պետերբուրգյան կյանքին ու գործունեությանը, ներկայացրեց նաև նորահայտ փաստեր՝ ցույց տալով պետերբուրգյան մշակութային կյանքի մեծ ազդեցությունը հայ բանաստեղծների վրա: Աիդա Մարջանյանը ընդգծեց ներաշխարհային «պայծառացումները» Վահան Տերյանի բանաստեղծական շարքերում՝ դրանք դիտարկելով ռուս և եվրոպական սիմվոլիզմի համատեքստում: Մասնակիցներն առանձնակի ուշադրությամբ ունկնդրեցին հեռավար կապով միացած Նաիրա Թամամյանի (Աթենք) և Աննա Հունանյանի (Հռոմ) զեկուցումները. վերջինս նվիրված էր Մեծարենցի պոեզիայի ջրբաշյանական մեկնությանը:

Բ.գ.թ. Արքմենիկ Նիկողոսյանը ներկայացրեց Եղիշե Չարենցի ակադեմիական հրատարակությունը կազմելու սկզբունքները՝ նշելով, որ աշխատանքների ընթացքում հրատարակության խմբագրական կազմը հատուկ ուշադրություն է դարձնում և հետևում այն սկզբունքներին, որոնք մեծ պատասխանատվությամբ մշակվել են Էդ. Ջրբաշյանի կողմից Հովհ. Թումանյանի ակադեմիական տասհատորյակի ստեղծման և հրատարակման ընթացքում:

Գիտաժողովին ուշագրավ զեկուցումներով հանդես եկան նաև բանասիրության դոկտոր Վանո Եղիազարյանը, թեկնածուներ Ալա Խառատյանը, Նաիրա Բալայանը, Արմեն Մանուկյանը, Նունե Մկրտչյանը, Սիրանուշ Փարսադանյանը:

Խմբագրության կողմից. Էդ. Ջրբաշյանը նաև «Բանբեր Երևանի համալսարանի» գիտական հանդեսի հիմնադիր գլխավոր խմբագիրն էր (1967-1977) և իր խորը գիտելիքներով ու գիտնականին վայել սկզբունքային մոտեցումներով նպաստել է հանդեսի բարձր հեղինակությանը թե՛ համալսարանականների, թե՛ գիտական այլ հաստատությունների ներկայացուցիչների շրջանում: